Markus Lassheikki
MTK ry
PL 510
00101 Helsinki

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto Dnro 104/2021

19.10.2021

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, VNS 4/2021 vp

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry kiittää maa- ja metsätalousvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan kansalaisten turvallisuus ja myös turvallisuuden kokemus ovat hyvinvointiyhteiskunnan ydintä. Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta asettaa päämääräksi kaikkien turvallisuuden. Turvallisuus muodostuu useista tekijöistä yhteiskunnassa ja varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti.

MTK toteaa, että selonteko käsittelee laaja-alaisesti kansalaisille tärkeää sisäistä turvallisuutta, turvallisuuden nykytilaa ja siihen kytkeytyviä ilmiöitä sekä toimia tavoitteiden saavuttamiseksi. MTK tuo lausunnossaan esille huomioita, jotka liittyvät erityisesti maaseutuun ja jäsenkuntaansa.

Toimivat hälytyspalvelut, kunnossa oleva infra ja voimavarat

Selonteko toteaa, että turvallisuuden tunne on Suomessa korkea: lähes 90% ihmisistä pitää maatamme turvallisena. Myös luottamus turvallisuusviranomaisiin on yleisesti korkealla tasolla. Kiireellisen avun saamisessa turvallisuusviranomaisilta on kuitenkin eroja ihmisten asuinpaikan perusteella.

Selonteon toimenpideosiossa asetetaan tavoitteeksi mm. turvata alueellinen yhdenvertaisuus kiireellisen avun saannissa sekä parantaa hälytyspalvelujen saatavuutta ja viranomaisten näkyvyyttä erityisesti heikoimman palvelutason alueilla. Poliisin vasteaikojen kohtuullisuuteen kiinnitetään huomiota ja vuonna 2020 aloitettua voimavarojen kohdentamista heikoimman palvelutason alueille on tarkoitus jatkaa.

MTK katsoo, että edellä mainitut tavoitteet ovat oikean suuntaiset. Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuteen liittyy monia sellaisia haasteita, jotka kaupunkiympäristössä ovat harvinaisempia ja joiden ratkaisemiseksi tarvitaan yhteiskunnan eri sektoreiden panosta ja yhteistä työtä. Selonteon keinovalikoimassa on mainittu pelastustoimen uudelleen organisointi, onnettomuuksien ennalta ehkäisy ja koulutusjärjestelmien uusiminen. Näiden lisäksi on ensiarvoisen tärkeää huolehtia riittävistä voimavaroista harvaan asuttujen alueiden palvelutason turvaamiseksi.

Hätäilmoituksen tekemisen välttämätön edellytys on kaikissa oloissa luotettavasti toimivat tietoliikenneverkot. Avun saapumista ajoissa perille edesauttaa ajan tasalla oleva osoitetietojärjestelmä sekä kunnossa oleva tieverkko. Lähes kaikkien eri toimintojen sähköriippuvuus korostaa osaltaan säävarmojen sähköverkkojen merkitystä. Selonteossa infrastruktuuria on käsitelty lähinnä kehittyvän teknologian, kuten 5G:n ja tekoälyn, mahdollistamien haavoittuvuuksien kysymyksenä sekä viranomaisten välisen tietoliikenteen tarpeista lähtien. Valitettavana puutteena näemme, että toimivan infran merkitystä ei ole selonteossa yhdistetty kansalaisten turvallisuustarpeisiin ja turvallisuuden tunteeseen.

Maaseudulla on vahva yhteisen tekemisen kulttuuri, mikä on nähtävä paikallisen turvallisuustyön voimavaratekijänä. Kylä- ja kuntatason turvallisuustoiminnasta on myös useita hyviä esimerkkejä. Näiden toimintamallien monistaminen lisää maaseutualueiden turvallisuutta. Hyvin toimiva yhteistyö turvallisuutta edistävien viranomaisten sekä kuntien, alueen asukkaiden ja järjestöjen välillä tukee merkittävästi harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta. Maaseudulla ihmisten keskinäisellä tuella ja huolenpidolla on perinteisesti ollut tärkeä merkitys. Viranomaisverkoston harvenemisen myötä järjestöjen ja yhdistysten potentiaalin hyödyntämiselle turvallisuustyössä tulisi luoda aiempaa parempia edellytyksiä.

Monipaikkaisuuden lisääntyminen koronapandemian vaikutuksia

Selonteossa on arvioitu koronapandemian vaikutuksia sisäiseen turvallisuuteen. Pääsääntöisesti arvioinnissa on nostettu esille pandemian lisäämiä haasteita. Pandemian myötä on kuitenkin noussut esille myös uusia mahdollisuuksia ja kansallisia vahvuuksia.

Koronapandemian myötä suomalaisten etätyön tekeminen on lisääntynyt merkittävästi. On selvästi näköpiirissä, että tämä jää monilla työpaikoilla pysyväksi toimintamalliksi myös tilanteen normalisoiduttua. Tämä merkitsee myös sitä, että suomalaiset käyttävät vapaa-ajan asuntojaan entistä enemmän työntekemispaikkoina ja ovat pitempiä aikoja poissa vakinaiselta asuinpaikaltaan. Käytännössä kysymys on siis ns. monipaikkaisuuden lisääntymisestä ja yleistymisestä.

Tällöin sekä viranomaispalveluiden että muiden arjessa tarvittavien palveluiden kysyntä harvaan asutuilla seuduilla kasvaa. Ihmisten kokemalle arjen turvallisuudelle näiden palveluiden saatavuudella on erittäin tärkeä merkitys, keskeisimpänä varmastikin sote-palveluiden saatavuus. Monipaikkaisuuden lisääntyminen edellyttää kuitenkin ratkaisuja ja toimenpiteitä palvelutason turvaamiseksi, jotta harvaan asuttujen kuntien talous ei vaarannu ja kansalaisia kohdellaan oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti. Monipaikkaisuuden edellytyksiä parannetaan osaltaan myös koko maassa luotettavasti toimivalla tietoliikenneinfralla ja erityisesti huippunopealla laajakaistalla.

Jos ihmisten palvelutasoa pystytään parantamaan monipaikkaisuuden lisääntymisen myötä, parantaa se myös maaseudulla vakituisesti asuvien turvallisuuden tunnetta palveluiden pysyvyydestä. Siten monipaikkaisuuden edellytysten parantaminen voi parhaimmillaan luoda win-win-tilanteen alueen elinvoiman ja myös arjen turvallisuuden näkökulmasta.

Monipaikkaisuuden lisääntyminen ja yleistyminen on uusi ilmiö ja se on selonteossa jäänyt lähes huomioimatta, vaikka siihen liittyvillä asioilla voi olla kansalaisten kokemaan arjen turvallisuuden kannalta isojakin vaikutuksia.

Huoltovarmuus tuo turvallisuutta

Selonteossa on hyvin tunnistettu, että globaalisessa maailmassa korostuu kansallisen tason materiaalinen varautuminen ja huoltovarmuuden merkitys. Selonteon luvussa 4 on laajasti tarkasteltu toimintaympäristön muutoksia ja vakavia häiriötä, joskin varsin viranomaispainotteisesti ja merkittävästi suppeammin kuin Suomen kansallisessa riskiarviossa (2018). Luvussa 4 on lyhyesti mainittu myös ruoan tuotanto ilmaston muutokseen liittyen.

Koronapandemian alkuvaiheessa kansalaisten huoli turvallisuudestaan purkautui mittavana elintarvikkeiden ja päivittäistavaroiden hamstrauksena. Osaltaan se kertoo ruokahuollon merkityksestä kansalaisten turvallisuuden ytimessä. Hamstraus laantui vasta sen jälkeen, kun kansalaiset vakuuttuivat kaupan hyllyjen täyttyvän aina uudestaan.

Suomessa elintarvikehuolto nojaa vahvasti kotimaiseen maatalouteen ja elintarviketeollisuuteen, sekä tehokkaasti toimivaan elintarvikelogistiikkaan ja kauppaan. Kotimaisen maataloustuotannon monipuolisuus, pitkälti omissa käsissä olevat tuotantopanokset sekä koko maan kattava tuotanto turvaavat elintarviketuotantoa sekä ruokamarkkinoita.

Huoltovarmuuden turvaamiseksi materiaalinen varautuminen eri aloilla on tärkeää ja sillä voidaan ”ostaa aikaa” vakavissa häiriötilanteissa. Vielä tärkeämpää on huolehtia pitkäjänteisesti yhteiskunnan kriittisen tuotannon kansallisten edellytysten säilymisestä ja kehittymisestä suotuisasti. Kotimaisen tuotannon merkitys korostuu erityisesti pitkäkestoisissa kriiseissä.

Koronapandemian aikana ruokahuollon korkea omavaraisuusaste ja huoltovarmuustoiminnan toimivat yhteistyöverkostot ovat osoittaneet vahvuutensa. Näistä vahvuuksista on syytä pitää huolta ja vahvistaa globaalien kehityskulkujen ja kokonaan uusien uhkien haastaessa ei pelkästään viranomaisten, vaan myös elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten toiminnan. Kokonaisturvallisuuden periaatetta noudattaen: turvallisuus tehdään yhdessä viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.

Markus Lassheikki
Kehitysjohtaja